

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تأییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد:

اعضاء هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای سید قاسم حسینی تحت عنوان «محیط روستائی و نگرشهای توسعه روستائی مطالعه موردی: دهستانهای شهرستان گلپایگان» را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضاء هیئت داوران:

۱ - استاد راهنما: دکتر عبدالرضا رکن الدین افتخاری

۲ - استاد مشاور: دکتر علی عسگری

۳ - استاد ناظر: دکتر حسین شکوئی

۴ - استاد ناظر: دکتر اکبر پرهیزکار

۵ - نماینده شورای تحصیلات تکمیلی: دکتر اکبر پرهیزکار

آیین‌نامه چاپ پایان‌نامه (رساله)‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان‌نامه (رساله)‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است. بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه (رساله)ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوّم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

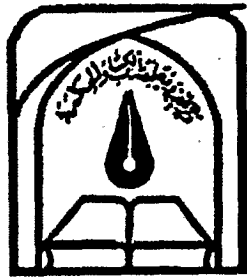
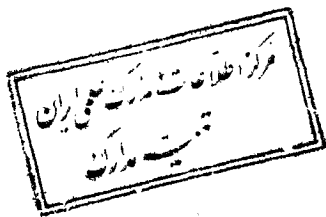
کتاب حاضر، حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته: جغرافیا و برنامه‌ریزی روستائی است که در سال ۱۳۷۸ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب آقای دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و مشاوره سرکار خانم / آقای دکتر علی عسکری از آن دفاع شده است.

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه‌های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصل کند، به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معدل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب سید قاسم حسینی دانشجوی رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستائی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

بخش علوم جغرافیایی و سنجش از دور

پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

محیط روستائی و نگرشهای توسعه روستائی

مطالعه موردی : دهستانهای شهرستان گلپایگان

سید قاسم حسینی

14311

استاد راهنما :

دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری

استاد مشاور :

دکتر علی عسگری

مهر ۱۳۷۸

تقدیم به پدر و مادرم، آنان که با زحمات شبانه روزی خود
زمینه را برای علم آموزیم فراهم ساختند و همواره
مشوق من بودند.

تقدیر و تشکر :

بعد از حمد و ستایش خداوند متعال که به من توفیق انجام این پژوهش را عطا فرمودند، لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر حسین شکوئی که از محضر ایشان علاوه بر آندوختن علم و دانش، درس انسانیت و اخلاق را آموختم سپاسگزاری نمایم. و نیز بر خود فرض میدانم از زحمات بی‌شائبه جناب آقای دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری که راهنمایی این پژوهش را بر عهده داشتند و در طول مراحل تحقیق با صبر و حوصله و جدیت چراغ راه من بودن و پژوهیدن را به شیوه‌ای علمی به من آموختن، صمیمانه تشکر و قدردانی کنم. و همچنین از آقای دکتر علی عسگری که بعنوان استاد مشاور مرا در طی مراحل تحقیق یاری نمودند کمال تشکر را دارم.

در پایان لازم می‌دانم از تمامی افرادی که به طور مستقیم و غیر مستقیم در به ثمر رسیدن این کار تحقیقی مرا مرهون مساعدت و همکاری خود نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنم.

چکیده :

امروزه در ادبیات توسعه پایدار روستائی نظریه های متفاوت و بعضاً متضادی در خصوص دیدگاه مردم روستائی نسبت به محیط زیست و توسعه مطرح است . چارچوب اصلی این نظریه ها، از کاملاً موافق با محیط زیست و توسعه تا ضد محیط زیست و توسعه را در بر می گیرد. از آنجا که شرایط حاکم بر کشورهای صنعتی با کشورهای در حال توسعه و سطح قرار گیری اینها در مسیر توسعه تفاوت دارد، برنامه ریزان و سیاستمداران این کشورها علیرغم تفاوت در کیفیت و چگونگی مسائل زیست محیطی و توسعه، در حل این معضل جهانی اشتراک نظر دارند، هر چند که در کشورهای در حال توسعه از جمله کشور ما علیرغم بروز مشکلات زیست محیطی کمتر به آن توجه می گردد. و در این میان نه تنها در خصوص نگرش مردم نسبت به مسائل توسعه و محیط زیست که کانون توسعه قلمداد می گردد، ابهاماتی وجود دارد بلکه نگرش برنامه ریزان و سیاستمداران نیز روشن نیست . و بدین ترتیب کشور برای بکارگیری راهبردها، از نبود ادبیات غنی مبتنی بر کار میدانی رنج می برد. پژوهش حاضر در صدد است با توجه به این مشکل (نبود ادبیات غنی در کشور) از یکسو و وجود دیدگاه های متضاد در ادبیات دنیای صنعتی در این مورد از سوی دیگر، به یکی از اساسی ترین سئوالهای مطرح شده در ادبیات توسعه روستائی پاسخ علمی دهد.

در این پژوهش، با اعتقاد به دیدگاه و نگرش توسعه پایدار (حفظ محیط زیست با در نظر گرفتن توسعه اقتصادی) روستائیان ، تلاش گردید تا با نگرش رفتاری و روش شناختی نگرش سنجی ، این نظریه مهم در ادبیات توسعه پایدار روستائی را با ساخت مکانی - اجتماعی جامعه روستائی ایران در شهرستان گلپایگان مورد آزمون قرار گیرد. نتایج تحقیق نشان می دهد که روستائیان در مجموع موافق با محیط زیست و سازگار با رشد می باشند یا بعبارت دیگر اغلب روستائیان ارزشهای زیست محیطی و اقتصادی را باور دارند.

فهرست مطالب :

صفحه	عنوان
۱ - ۵۳	فصل اول: زمینه‌های نظری: .....
۲	۱-۱ - بیان و طرح مسئله .....
۵	۱-۲ - سیر روند تکاملی در تعاریف توسعه .....
۸	۱-۳ - ضرورت توسعه روستائی .....
۱۲	۱-۴ - سیر مراحل تکاملی در تعریف توسعه روستائی .....
۱۵	۱-۵ - اهداف توسعه روستائی .....
۱۵	۱-۵-۱ - رشد تولید و بهره‌وری (رشد تولید ناخالص ملی - GNP) .....
۱۵	۱-۵-۲ - توزیع عادلانه منافع توسعه .....
۱۶	۱-۵-۳ - ایجاد اشتغال مفید و سودمند .....
۱۷	۱-۵-۴ - مشارکت مؤثر مردم در تصمیم‌گیری .....
۱۷	۱-۵-۵ - تغییر ساختار تولید .....
۱۸	۱-۵-۶ - اعتماد به نفس .....
۱۸	۱-۵-۷ - حفظ توازن محیط طبیعی و زیستی .....
۱۹	۱-۶ - تغییر در بینش توسعه .....
۲۴	۱-۷ - مفهوم توسعه پایدار .....
۳۶	۱-۸ - پیش شرطهای مهم توسعه پایدار روستائی .....
۳۸	جمع بندی و نتیجه‌گیری .....
۳۹	۱-۹ - نگرشها و دیدگاههای موجود در توسعه پایدار روستائی .....
۴۲	۱-۹-۱ - روش رفتاری .....
۵۲	جمع بندی و نتیجه‌گیری .....
۵۴- ۹۹	فصل دوم: روش تحقیق: .....
۵۵	۲-۱ - روش تحقیق .....
۵۵	۲-۲ - ویژگی‌های انتخاب موضوع تحقیق .....
۵۶	۲-۳ - جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق .....

۵۶	.....	۲-۴- اهداف تحقیق.....
۵۷	.....	۲-۵- فرضیه های تحقیق.....
۵۷	.....	۲-۶- مشکلات و موانع اساسی تحقیق.....
۵۸	.....	۲-۷- معرفی منطقه مورد مطالعه.....
۵۸	.....	۲-۷-۱- ساختار اکولوژی طبیعی.....
۶۲	.....	۲-۷-۱-۱- موقعیت جغرافیائی و وسعت.....
۶۲	.....	۲-۷-۱-۲- توپوگرافی و ارتفاعات منطقه.....
۶۵	.....	۲-۷-۱-۳- زمین شناسی منطقه.....
۶۶	.....	۲-۷-۱-۴- اقلیم منطقه.....
۷۰	.....	۲-۷-۱-۵- منابع آب منطقه.....
۷۳	.....	۲-۷-۱-۶- وضعیت خاکهای منطقه.....
۷۵	.....	۲-۷-۱-۷- پوشش گیاهی منطقه.....
۷۵	.....	جمع بندی و نتیجه گیری.....
۷۷	.....	۲-۸- ساختار اکولوژی انسانی.....
۷۷	.....	۲-۸-۱- ویژگی های اجتماعی.....
۸۴	.....	جمع بندی و نتیجه گیری.....
۸۴	.....	۲-۸-۲- بررسی فعالیتهای اقتصادی منطقه مورد مطالعه.....
۹۳	.....	جمع بندی و نتیجه گیری.....
۹۳	.....	۲-۹- روش جمع آوری داده ها.....
۹۴	.....	۲-۱۰- روشهای بررسی، بررسی مقدماتی.....
۹۵	.....	۲-۱۱- روش بررسی نمونه ای.....
۹۵	.....	۲-۱۲- اندازه نمونه بهینه.....
۹۹	.....	۲-۱۳- تعاریف واژه ها و متغیرهای مورد استفاده.....
۹۹	.....	۲-۱۳-۱- تعریف نگرش.....
۱۰۲	.....	۲-۱۴- تهیه پرسشنامه.....
۱۰۳-۱۳۴	.....	فصل سوّم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق:
۱۰۴	.....	۳-۱- مقدمه.....
۱۰۴	.....	۳-۲- توصیف و تشریح داده ها.....

۱۰۵	.....	۳-۲-۱- ویژگی های اجتماعی روستائیان پاسخگو.
۱۰۶	.....	۳-۲-۲- نوع مسکن و تعداد اطاق روستائیان پاسخگو.
۱۰۷	.....	۳-۲-۳- ویژگی اقتصادی پاسخگویان.
۱۰۹	.....	۳-۲-۴- نحوه استفاده و تأثیر نهاده های کشاورزی.
۱۱۲	.....	۳-۲-۵- تأمین انرژی روستا.
۱۱۳	.....	۳-۲-۶- تناوب کشت و علت آن از دیدگاه روستائیان.
۱۱۴	.....	۳-۲-۷- نگرش روستائیان نسبت به محیط زیست.
۱۱۶	.....	۳-۲-۸- نگرش اقتصادی - محیطی روستائیان.
۱۱۹	.....	۳-۲-۹- نقش عوامل فرهنگی در بهبود زندگی روستائیان.
۱۲۰	.....	۳-۲-۱۰- تأثیر عوامل بهداشتی و درمانی در محیط های روستائی
		۳-۲-۱۱- وجهه نظرها (علاقه مندی به روستا ، نگرش به خارج از
۱۲۰	.....	روستا و پذیرش نوآوری).
۱۲۲	.....	۳-۲-۱۲- مشکلات نواحی روستائی از دیدگاه مردم آن
۱۲۸	.....	۳-۳- تحلیل نتایج و آزمون فرضیه های تحقیق.
۱۳۹-۱۴۵	.....	فصل چهارم : جمع بندی، نتیجه گیری، و پیشنهادات:
۱۴۰	.....	۴-۱- جمع بندی
۱۴۳	.....	۴-۲- نتیجه گیری
۱۴۴	.....	۴-۳- پیشنهادات
I	.....	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

شماره	صفحه
(۱ - ۲) تراکم نسبی و بیولوژیکی شهرستان گلپایگان به تفکیک دهستان (۱۳۷۵)	۷۷
(۲ - ۲) تعداد و درصد جمعیت شهرستان گلپایگان به تفکیک شهری و روستائی	
(۷۵ - ۵۵)	۷۸
(۳ - ۲) نسبت سنی و جنسی به تفکیک دهستانهای شهرستان گلپایگان (۱۳۷۵)	۸۰
(۴ - ۲) جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر و وضعیت اشتغال شهرستان گلپایگان به تفکیک دهستان	۸۲
(۵ - ۲) جمعیت ۶ ساله و بیشتر و وضعیت سواد شهرستان گلپایگان به تفکیک دهستان -	
(۱۳۷۵)	۸۳
(۶ - ۲) مساحت و سطح زیر کشت شهرستان به تفکیک دهستان - (۱۳۷۵)	۸۵
(۷ - ۲) تعداد و درصد اشتغال روستائیان گلپایگان، در بخش های اقتصادی	۸۶
(۸ - ۱) مساحت و نوع مراتع بر حسب دهستان (۱۳۷۷)	۸۹
(۹ - ۲) تعداد و نوع دامها بر حسب دهستان (۱۳۷۷)	۹۰
(۱۰ - ۲) تعداد شاغین صنایع خانگی (قالی) به تفکیک نقاط شهری و روستائی (۱۳۷۵)	۹۱
(۱۱ - ۲) تعداد صنایع و معادن شهرستان گلپایگان به تفکیک دهستان و نقاط شهری	۹۲
(۱ - ۳) رابطه بین سرمایه گذاری روستائیان با مشارکت آنها در حفظ محیط زیست	۱۳۱
(۲ - ۳) رابطه مشارکت مردم برای افزایش درآمد روستا با مشارکت آنها در حفظ	
محیط زیست روستا	۱۳۲
(۳ - ۳) رابطه بین اولویت توسعه اقتصادی صرف با تعهد مردم نسبت به حفظ	
محیط زیست	۱۳۳
(۴ - ۳) رابطه بین مکان گزینی صنایع با لحاظ مسائل زیست محیطی با سرمایه گذاری برای	
محیط زیست روستا	۱۳۴
(۵ - ۳) رابطه بین مشارکت مردم برای حفاظت از محیط زیست روستا و اولویت صرف	
حفاظت از محیط زیست	۱۳۵
(۶ - ۳) رابطه بین مشارکت در حفظ محیط زیست با کارائی سرمایه گذاری کشاورزی	
و غیر کشاورزی در محیط های روستائی	۱۳۶
(۷ - ۳) رابطه بین علاقه روستائیان به محیط خود با سرمایه گذاری روستائیان در	
محیط زیست روستا	۱۳۷

فهرست نقشه ها و نمودارها

شماره	عنوان	صفحه
(۲- ۱)	موقعیت استان اصفهان در کشور	۵۹
(۲- ۲)	موقعیت شهرستان در استان	۶۰
(۲- ۳)	نقشه تقسیمات سیاسی شهرستان گلپایگان	۶۱
(۲- ۴)	وضعیت توپوگرافی شهرستان گلپایگان	۶۳
(۲- ۵)	نقشه همباران سالانه حوضه گلپایگان	۶۸
(۲- ۶)	نقشه همدمای سالانه حوضه گلپایگان	۶۹
(۲- ۷)	نقشه جریان های سطحی شهرستان گلپایگان	۷۲

نمودارها

(۳- ۱)	نمودار توزیع سنی روستائیان	۱۰۵
(۳- ۲)	نمودار توزیع سواد روستائیان	۱۰۵
(۳- ۳)	نمودار توزیع وسایل ارتباط جمعی	۱۰۶
(۳- ۴)	نمودار توزیع نوع مسکن	۱۰۶
(۳- ۵)	نمودار توزیع تعداد اطاق روستائیان	۱۰۷
(۳- ۶)	نمودار توزیع شغل روستائیان	۱۰۸
(۳- ۷)	نمودار توزیع وضعیت اقتصادی روستائیان	۱۰۸
(۳- ۸)	نمودار توزیع میزان زمین های زراعی روستائیان	۱۰۸
(۳- ۹)	نمودار توزیع نوع مالکیت روستائیان	۱۰۹
(۳- ۱۰)	نمودار توزیع میزان توانائی روستائیان در افزایش درآمد روستا	۱۰۹
(۳- ۱۱)	توزیع تعداد قطعات زمین کشاورزی در میان روستائیان	۱۰۹
(۳- ۱۲)	نمودار توزیع وسایل کشاورزی	۱۱۰
(۳- ۱۳)	نمودار توزیع استفاده از کود شیمیائی در میان روستائیان	۱۱۱
(۳- ۱۴)	نمودار توزیع استفاده از بذر اصلاح شده در میان روستائیان	۱۱۱
(۳- ۱۵)	نمودار توزیع استفاده از سموم دفع آفات نباتی در میان روستائیان	۱۱۱
(۳- ۱۶)	نمودار توزیع استفاده از کود طبیعی در میان روستائیان	۱۱۲
(۳- ۱۷)	نمودار توزیع تأثیر نهادهای کشاورزی در حاصلخیزی زمین زراعی	۱۱۲

- ۱۱۳ ..... (۱۸-۳) نمودار توزیع استفاده از مواد سوختی
- ۱۱۳ ..... (۱۹-۳) نمودار توزیع استفاده از هیزم و زغال در میان روستائیان.
- ۱۱۳ ..... (۲۰-۳) نمودار توزیع تناوب کشت در میان روستائیان.
- ۱۱۴ ..... (۲۱-۳) نمودار توزیع علت تناوب کشت در میان روستائیان
- ۱۱۵ ..... (۲۲-۳) نمودار توزیع میزان توانائی روستائیان در حفاظت از محیط زیست.
- ۱۱۵ ..... (۲۳-۳) نمودار توزیع حفاظت از محیط از دیدگاه روستائیان
- ۱۱۵ ..... (۲۴-۳) نمودار توزیع اهمیت حفاظت از محیط زیست از دیدگاه روستائیان.
- ۱۱۶ ..... (۲۵-۳) نمودار توزیع نقش مشارکت روستائیان در حفاظت از محیط زیست
- ..... (۲۶-۳) نمودار توزیع تمایل روستائیان به سرمایه گذاری به منظور افزایش کیفیت محیط زیست روستا.
- ۱۱۶ ..... (۲۷-۳) نمودار توزیع اولویت بندی تخصیص منابع دولتی از دیدگاه روستائیان.
- ۱۱۷ ..... (۲۸-۳) نمودار مکانیابی صنایع با توجه به مسائل زیست محیطی از دیدگاه روستائیان.
- ۱۱۸ ..... (۲۹-۳) نمودار توزیع نگرش اقتصادی - محیطی روستائیان
- ۱۱۸ ..... (۳۰-۳) ایجاد فرصتهای اقتصادی - تجارتي و حفاظت از محیط زیست روستا
- ۱۱۸ ..... (۳۱-۳) ایجاد فرصتهای اقتصادی - تجارتي و حفاظت از محیط زیست روستا
- ۱۱۹ ..... (۳۲-۳) ایجاد فرصتهای اقتصادی - تجارتي در محیط روستا و عدم آلودگی محیط روستا
- ۱۱۹ ..... (۳۳-۳) تأثیر عامل فرهنگی (مدرسه) در بهبود زندگی مردم روستا.
- ۱۲۰ ..... (۳۴-۳) تأثیر عامل فرهنگی (مسجد) در بهبود زندگی مردم روستا
- ۱۲۰ ..... (۳۵-۳) توزیع میزان تأثیر درمانگاه در بهبود زندگی مردم روستا.
- ۱۲۱ ..... (۳۶-۳) میزان علاقه روستائیان به محل سکونت خود.
- ۱۲۱ ..... (۳۷-۳) نگرش روستائیان نسبت به مردم غیر روستائی.
- ۱۲۲ ..... (۳۸-۳) عدم پذیرش شیوه های جدید زندگی در میان روستائیان.
- ۱۲۳ ..... (۳۹-۳) توزیع بیکاری.
- ۱۲۴ ..... (۴۰-۳) توزیع فقدان زمین زراعی مناسب.
- ۱۲۴ ..... (۴۱-۳) توزیع فقدان وسایل کشاورزی.
- ۱۲۴ ..... (۴۲-۳) توزیع گران بودن نهاده های کشاورزی
- ۱۲۵ ..... (۴۳-۳) توزیع شوره زار بودن زمین کشاورزی
- ۱۲۵ ..... (۴۴-۳) توزیع بیابانی بودن اراضی کشاورزی.
- ۱۲۵ ..... (۴۵-۳) توزیع فقدان خدمات رفاهی

- ۱۲۶ ..... (۳- ۴۶) عدم دسترسی به مراکز خرید.
- ۱۲۶ ..... (۳- ۴۷) عدم وجود سوخت.
- ۱۲۶ ..... (۳- ۴۸) مشکلات رفت و آمد.
- ۱۲۷ ..... (۳- ۴۹) آلودگی هوا.
- ۱۲۷ ..... (۳- ۵۰) آلودگی آب.

فصل اول :

زمینه های نظری